

's-Gravenhage, 29 juni 2023

VCP reactie: Wijziging van de Participatiewet in verband met het op onderdelen in balans brengen van de wet tussen bestaanszekerheid, re-integratie en handhaving

De Participatiewet biedt mensen onvoldoende perspectief. De uitstroom naar duurzaam werk is laag, de ondersteuning schiet tekort, het lukt mensen vaak niet om rond te komen en mensen worden veelal benaderd vanuit wantrouwen. Dit blijkt ook uit verschillende onderzoeken.¹ De VCP pleit daarom, met verschillende andere organisaties, voor een fundamentele wijziging van de Participatiewet en heeft een [manifest](#) uitgebracht met verschillende maatregelen die genomen kunnen worden om de wet fundamenteel te verbeteren.

Minister Schouten voor armoedebeleid, participatie en pensioenen is het programma Participatiewet in balans gestart om de wet te verbeteren. Het doel van de regering is om de Participatiewet weer in balans te brengen door meer evenwicht te realiseren in bestaanszekerheid, participatie en handhaving. Dit wetsvoorstel is een eerste stap om verbeteringen aan te brengen.

De VCP vindt het positief dat er maatregelen worden genomen om de Participatiewet te verbeteren en onderschrijft het uitgangspunt van het kabinet door de mens centraal te zetten en uit te gaan van vertrouwen. Een aantal maatregelen die worden genomen is volgens de VCP in de goede richting, zoals een vrijstelling voor giften, meer ruimte om mantelzorg te kunnen verlenen en herziening van het sanctiebeleid. De VCP heeft ook zorgen bij een aantal maatregelen. Ook gaan de stappen die worden gezet volgens de VCP niet ver genoeg. Daarvoor wil de VCP nogmaals het [manifest](#) onder de aandacht brengen met maatregelen die voor een deel nu al genomen kunnen worden. Onderstaande reactie zal zich beperken tot maatregelen die worden voorgesteld met dit wetsvoorstel.

Mensen met een medisch urenbeperking

Mensen die vanwege een beperking niet een volledige werkweek kunnen werken, zijn aangewezen op de Participatiewet en komen niet meer in aanmerking voor een Wajong-uitkering. Een vrijlatingsregeling van 15 cent biedt volgens de VCP onvoldoende perspectief. Dit betekent dat zij slechts 15 cent van iedere verdiende euro mogen houden. Vanwege de medische urenbeperking zijn zij niet in staat om meer uren te werken en is het in de meeste gevallen niet mogelijk om een inkomen te verkrijgen boven de norm van de Participatiewet, waardoor zij altijd afhankelijk zullen zijn van deze uitkering met alle verplichtingen die daarbij horen. De Participatiewet is bedoeld en ingericht als tijdelijk vangnet. Voor deze groep is het vanwege de beperking geen tijdelijk vangnet. De VCP pleit dan ook voor een aparte regeling voor deze groep.

Veel 'kan' bepalingen

In dit wetsvoorstel worden opnieuw een aantal zogeheten 'kan' bepalingen geïntroduceerd. Het risico van een 'kan' bepaling is dat iedere gemeente hier anders mee omgaat waardoor er grote verschillen ontstaan. Zo'n bepaling geeft de mogelijkheid om maatwerk te creëren, maar in de praktijk is te zien dat gemeenten vaak erg verschillend omgaan met de toepassing daarvan. Dat is nu al een veelgehoord signaal waar verbetering op nodig is. De verschillen zijn nu te groot en leiden tot rechtsonzekerheid. De VCP pleit er dan ook voor om meer landelijke kaders mee te geven zodat de uitvoering dichter bij elkaar wordt gebracht. Verder pleit de VCP voor afschaffing van de vierwekenzoektermijn voor jongeren tot 27 jaar. Dit is ook onderdeel van het eerder genoemde manifest die door veel andere organisaties is ondertekend. Voor jongeren is het vaak al een enorme drempel om aan te kloppen bij een gemeente. Door het onthouden van een uitkering is het risico dat jongeren (verder) in de problemen komen en uit beeld verdwijnen. Naast het verstrekken van een

¹ O.a. Sociaal Cultureel Planbureau, eindevaluatie van de Participatiewet, 2019 en een brede blik op bijstand 2021, Optimalistic, Muzus, Stimulansz, Eindrapport UWV-subsidie, 2021 en de Nationale Ombudsman, de overheid moet vertrouwen terugwinnen, 2021.

uitkering is het volgens de VCP uiteraard van belang om in gesprek te gaan met de jongeren over werk en scholingsmogelijkheden.

Verrekenen van inkomsten / bufferbudget

Het verrekenen van inkomsten zorgt voor veel problemen en onzekerheid bij mensen. Volgens de VCP moet deeltijdwerk naast de uitkering juist gestimuleerd worden. Dit kan een opstap zijn om zich duurzaam uit de uitkering te werken. De huidige regels zorgen er juist voor dat mensen terughoudend zijn om naast de uitkering aan de slag te gaan vanwege angst voor financiële problemen. De VCP vindt het dan ook positief dat er maatregelen worden genomen om het eenvoudiger en rechtvaardiger te maken voor mensen om naast de uitkering te werken, zoals het verduidelijken van het transactiesysteem, het verbeteren van verrekenen van o.a. vakantiebijslag en het gebruik van gegevens uit de polisadministratie. Ook het bufferbudget heeft als doel om een stabiel inkomen te creëren en daarmee het werken naast de uitkering te stimuleren. Daarvoor is het wel van belang dat gemeenten financieel in staat zijn om het bufferbudget in te zetten wanneer dat nodig is. De VCP vraagt zich wel af of hiermee de problemen volledig worden opgelost. Het is daarom van belang om de verschillende maatregelen te monitoren zodat inzicht ontstaat in de effecten.

Participatieplicht

De VCP onderschrijft dat verschillende verplichtingen ten behoeve van arbeidsinschakeling zoals tot 3 uur per dag reizen in veel gevallen niet reëel en wenselijk is gezien de brede doelgroep in de Participatiewet. Eén van de verplichtingen is zelfs dat iemand bereid moet zijn om te verhuizen. Volgens de VCP heeft zo'n verplichting grote gevolgen en kan dit niet van mensen worden verlangd. Het is dan ook positief dat hier nu aandacht voor is en dat geüniformeerde verplichtingen zoals de Taaleis en de tegenprestatie komen te vervallen. De VCP is dan ook erg verbaasd over de introductie van een generieke participatieplicht. De VCP is het ermee eens dat het hebben van (vrijwilligers)werk bijdraagt aan iemands welbevinden, maar is het niet eens met de uitwerking door opnieuw generieke verplichtingen op te leggen. De VCP heeft grote zorgen over de uitwerking in de praktijk. Dit lijkt een herhaling van zetten en de VCP ziet niet in hoe hiermee de arbeidsparticipatie wordt vergroot.

De VCP is het ermee eens dat iedere bijstandsgerechtigde, daar waar mogelijk, zich zal moeten inzetten om te participeren. Mensen hebben daarbij behoefte aan begeleiding en ondersteuning met meer zeggenschap en waarbij rekening wordt gehouden met de persoonlijke situatie om uitstroom naar duurzaam werk te bevorderen. Daarvoor is het nodig dat gemeenten voldoende budget hebben om deze ondersteuning te kunnen bieden, wat in de praktijk nu vaak een belemmering blijkt te zijn. De voorstellen lijken alsnog te veel ingegeven door wantrouwen en het opleggen van sancties, in plaats van vertrouwen. Bovendien ontbreekt domeinoverstijgende ondersteuning. Zoals het SCP² dit jaar ook heeft laten zien, ligt de focus te veel op betaald werk. Dat dreigt nu weer te gebeuren. Veel bijstandsgerechtigden kampen met meerdere problemen. Het is van belang om de begeleiding en ondersteuning beter te laten aansluiten op het leven van mensen en hun problematiek, wat in veel gevallen participatie belemmert. Ook wordt er niets gedaan aan het grote verschil aan begeleiding en ondersteuning die door gemeenten geboden worden door bijvoorbeeld op landelijk niveau een verordening met een basis vast te stellen.

Verder wordt voorgesteld dat de beoordeling of iemand in het kader van de Participatiewet volledig en duurzaam geen arbeidsmogelijkheden heeft wordt gedaan door een arbeidsdeskundige. In de Memorie van Toelichting staat vermeld dat daarvoor een zorgvuldige beoordeling nodig is. Het blijft onduidelijk hoe deze beoordeling in zijn werk zal gaan. Voor een zorgvuldige beoordeling is ook nodig om inzicht te hebben in de ziekte en beperking en wat dit betekent voor het verrichten van werk. Deze beoordeling kan niet worden overgelaten aan een arbeidsdeskundige. De VCP realiseert zich dat dit lastig is vanwege het tekort aan verzekeringsartsen. Voorkomen moet worden dat iemand geen vrijstelling krijgt, terwijl iemand volledig en duurzaam geen arbeidsmogelijkheden heeft als gevolg van de medische situatie.

² Sociaal Cultureel Planbureau, een brede blik op bijstand, 2023.